

CUVÂNT DE RĂSPUNS LA FESTIVITATEA DE OMAGIERE

Doamnelor și domnilor,
Stimați colegi și prieteni,

Ar trebui să mă declar surprins de festivitatea ce mi se dedică în aula Academiei, însă d. profesor Victor Spinei m-a prevenit de câțva timp că pregătește „ceva”. Nu bănuiam însă că va fi un „ceva” de asemenea proporții, că atâta lume se va lăsa prinsă, dintr-un motiv sau altul, în jocul imaginat de colegul și prietenul (să-mi îngăduie acest ultim apelativ) Victor Spinei pe seama mea, pentru simplul motiv că am împlinit taman un număr de ani.

Aveam temeuri să mă îndoiesc de legitimitatea acordării titlului de membru onorific al Institutului de Arheologie, însă a trebuit să accept, până la urmă, că în definitiv arheologia e o știință istorică, iar institutul respectiv din Iași a făcut, până la începutul anilor 90, cnrp comun cu ceea ce este azi Institutul de Istorie și cu un mic Centru de istorie și civilizație europeană. Poate că la hotărârea ce ne-a strâns acum în această aulă a contribuit faptul că despărțirea de istorici a fost una pur administrativă și că relația dintre cele două institute a rămas una mereu cordială.

Să fi existat și un alt motiv? Nu exclud ipoteza că vreun arheolog mai în vârstă și-o fi adus aminte că le-am fost coleg pe șantierul de la Trușești, în vara lui 1954, după încheierea anului I de Facultate și a „convocării militare” (așa i se spunea, cu un eufemism ironic) de la Ineu / Arad. Am aflat întâmplător printre hârtiile mele niște însemnări de atunci (se săpa pe dealul „Țuguieța”), iar d. profesor M. Petrescu-Dîmbovița, șeful de șantier, mi-a remis chiar, mai demult, un caiet cu desene și descrieri specifice. Le-am revăzut cu emoție, deși îmi păreau scrise parcă (vorba poetului) „de o străină mână”. Figurez, pare-mi-se, și într-un raport de săpături, la finele unei lungi liste de colaboratori, cum se obișnuia în asemenea situații, cu toate că nu făcuserm ceva care să merite această consemnare.

Păstrez în ineltorie desule amintiri din vara mea arheologică, singura, deoarece în toamnă, la începutul anului II, am contractat o boală destul de gravă, așa că activitatea de șantier nu se mai recomanda. Poate că există și o arheologie de cabinet, dar eu nu eram la curent cu toate ipostazele, pentru ca, eventual, să încerc o asemenea translație.

Cu toate astea, unele proiecte de care mă simt atașat, nu doar sub unghi epistemic, m-au adus mereu în proximitatea arheologiei, fie și sub forma rezultatelor ei mai de seamă, cele la care un istoric face îndeobște apel, iar un istoric al istoriei e oarecum dator să nu le ignore. N-am mai lucrat pe șantier, însă m-am silit să iau act de concluziile impuse de arheologie, împreună cu științele ei coexe, pentru o mai bună cunoaștere a discursului istoric românesc. G. Săulescu, C. Bolliac, Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, între alții, mi-au devenit oarecum familiari și prin dimensiunea arheologică a operei lor, fără de care nu se poate înțelege vârsta modernă a domeniului.

Cel mai mult m-a interesat însă Vasile Pârvan, frîndcă arheologul (mai e nevoie să adaug?) era dublat în el de istoric și triplat de filozof, ca să nu iau aici în seamă decât ipostazele mai importante. Era firesc să mă apropiez de el, în tentativa de a studia „școala critică” și posteritatea ei în istoriografia noastră. Chemat la Academia Română ca arheolog și istoric al antichității, cu deschideri filozofice remarcate de N. Iorga numai decît, Pârvan trata isteria ca pe un domeniu predilect de reflecție asupra destinului uman. Și-a făcut deci intrarea cu o confesiune elegiacă, demnă de amintit și aici: „Știința mea, pe care am cercetat-o și am iubit-o cu patimă, mi-a dat o concepție gravă, aș putea zice tragică, despre viață. Continuuul contact cu ruinele părăsîte și uitate, rămase din vechile lăcașuri de mândrie, încredere, strălucire și glorie omenească, m-a îndemnat a cugeța cu melancolie la nestatornicia taturor hucuriilor noastre. În continua dezagregare și reîntoarcere în sânul materiei amorfe a tot ce a fost o clipă întruchipat și însuflețit de geniul omeneșc creator, m-am deprins a

vedea doară două lucruri vrednice de străduințele și de iubirea noastră: cultul pios al amintirii, lăsate în resturi și ruine de cei trecuți la cele eterne și deci cercetarea respectuoasă și delicată a urmelor unei vieți, care a fost tot așa de înmouată de dureri și suferințe, de visuri neimplinite și de bucurii sfărâmate prin deziluzii, ca și biata noastră viață de acum; iar alătura de cultul pios al amintirii, cultul entuziast al geniului omenesc, continuu învins și continuu din nou biruitor în lupta cu elementele inerte ale materiei moarte, pe care muritorii, însuflețind-o cu jertfa vieții lor, o silesc să le dea lor, celor plăpânzi și vremelnici, un trup mai trainic, de stâncă și de aramă, spre a-și închide în el sufletul lor cel insetat de nemurire și a-l trece astfel într-un fel de viață postumă, supraumană și cvasidivină, din veac în veac, în curgerea infinită a timpului, ca un memorial credincios a ceea ce a fost odată existența lor numai omenească, în spațiul și în formele acordate cu atâtă de mare zgârcenie de destin” (*Scrieri*, 1981, p. 197).

Iată un paragraf, unul singur dintr-o alocuție ocazională, echivalând cu o întreagă filozofie, în care istoria și reflecția despre destinul uman nutresc un discurs de o stranie frumusețe, cu toate că exprimă o viziune tragică. Dacă l-am amintit în această împrejurare, este pentru că un asemenea filon se regăsește atât în opera arheologului, mai ales în acele *Gânduri despre lume și viață la grecii din Portul Stâng*, dar și în aceea a eseistului-filozof, care a marcat îndeniabil o întreagă generație, asigurându-și o lungă posteritate. În mod paradoxal, eseistul pare să fi prevalat, sub acest unghi, asupra operei istorice și de arheologie, poate și fiindcă reflecția filozofică dispunea de o mai lungă tradiție, pe temeiul căreia se puteau articula ideile sale.

Cât despre mine, am profitat imens de lecturile pârvaniene, puține și intermitente în anii studenției, oarecum sistematice și cvasi continue mai târziu, ca bibliograf și cercetător. Volomul de *Corespondență și acte, biobibliografia*, cele două monografii, eseu *Les dilemmes d'un historien*, ediția de *Scrieri*, adunând mai tot ce era necesar pentru înțelegerea istoricului-filozof, apoi seria de opere, în care au apărut deja patru volume (sub îngrijirea unor specialiști), la care se adaugă mici studii secvențiale publicate prin reviste, dau măsura unui proiect restructurativ și indică o continuitate în valorificarea unei opere de excepție. Se poate presupune cât de mult a cântat acest proiect în economia activității mele. Este și scuza pe care aș putea-o invoca, momentan, pentru situația în care mă aflu, omagiat din inițiativa colegilor arheologi într-un cadru atât de solemn.

Să adaug și o altă scuză, poate mai demnă de luat în seamă, aceea a generozității amicale a membrilor Institutului de Arheologie? Daeă m-au invitat să fac parte, ca *membru de onoare*, din mica lor corporație, înseamnă că au avut un temei pe care nu se cade a-l pune la îndoială.

Nu-mi rămâne decât să le mulțumesc *imo pectore*, colegial și prietenește.

ALEXANDRU ZUB